

Professionele
organisatie

76

Langzaam wennen aan het mbo

Vergelijkend onderzoek naar begeleiding van voormalig PrO-leerlingen op de AKA-opleiding

drs. Jantiene Bakker
drs. Marian Kat
drs. Irma van der Neut
Remco Mannak MA

Langzaam wennen aan het mbo

*Vergelijkend onderzoek naar begeleiding van voormalig PrO-leerlingen
op de AKA-opleiding*

drs. Jantiene Bakker
drs. Marian Kat
drs. Irma van der Neut
Remco Mannak MA

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Bakker, J., Kat, M.P., Neut, A.C. van der, Mannak, R.

Langzaam wennen aan het mbo. Vergelijkend onderzoek naar begeleiding van voormalig PrO-leerlingen op de AKA-opleiding /

J. Bakker, M.P. Kat, A.C. van der Neut & R. Mannak 2009, Tilburg: IVA Beleidsonderzoek en advies.

ISBN 978-90-6835-453-9

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave:

IVA Beleidsonderzoek en advies

Postbus 90153, 5000 LE Tilburg

Telefoon: 013-4668466

www.iva.nl

Copyright © IVA Beleidsonderzoek en advies, 2009

Dit onderzoek is gefinancierd uit het budget dat het ministerie van OCW jaarlijks beschikbaar stelt aan de LPC ten behoeve van Kortlopend Onderwijsonderzoek dat uitgevoerd wordt op verzoek van het onderwijsveld.

Inhoud

Woord vooraf	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Onderzoeksvragen	9
1.2 Onderzoeksofzet	10
1.3 Rapportage	11
2 Inzichten uit eerder onderzoek	13
2.1 Begeleiding bij het leerproces	13
2.2 Loopbaanbegeleiding	14
2.3 Persoonlijke begeleiding	16
2.4 Kwaliteit van begeleiding	16
2.5 Actoren en organisatorische randvoorwaarden	17
3 Varianten in AKA-opleidingen	19
3.1 Casus 1 : AKA PrO Katwijk	19
3.2 Casus 2 : AKA PrO Zutphen	20
3.3 Casus 3 : AKA ROC de Leijgraaf	22
4 Overdracht van leerlingen	25
4.1 Casus 1 : AKA PrO Katwijk	25
4.2 Casus 2 : AKA PrO Zutphen	26
4.3 Casus 3 : AKA ROC de Leijgraaf	28
4.4 Concluderend	30
5 Begeleiding van leerlingen	33
5.1 Casus 1 : AKA PrO Katwijk	33
5.2 Casus 2 : AKA PrO Zutphen	36
5.3 Casus 3 : AKA ROC de Leijgraaf	39
5.4 Concluderend	41
6 Beschouwing en geleerde lessen	45
6.1 Op het PrO of op het mbo?	45
6.2 Selectie van leerlingen op capaciteiten en motivatie	46
6.3 Langzaam wennen aan het mbo met begeleiding vanuit PrO	46
6.4 Betrokkenheid van ouders	47
6.5 Hoe wordt het leerproces begeleid?	47
6.6 Met het oog op de toekomst	48

Bijlage 1	Literatuur	49
Bijlage 2	Schematisch overzicht van begeleidingsactiviteiten in de casussen	51

Woord vooraf

Na het schooljaar 2006/2007 ging bijna een kwart van het aantal uitgestroomde leerlingen uit het Praktijkonderwijs (PrO) naar het ROC. IVA noemt de aantrekkingskracht van de vervolgopleidingen op het ROC, zowel voor leerlingen als ouders, als mogelijke verklaring. Het past volgens de onderzoekers ook bij het streven van de Nederlandse overheid naar meer schoolverlaters met een startkwalificatie. De doorstroom naar het ROC is niet altijd succesvol. Een goede samenwerking en afstemming tussen het PrO en het vervolgonderwijs is noodzakelijk om de uitval van leerlingen afkomstig uit het Praktijkonderwijs in het mbo te minimaliseren. Dit is in het belang van zowel de leerling als het ROC.

Leerlingen uit het Praktijkonderwijs stromen uit naar niveau 1 AKA-opleidingen¹ in het mbo. Er zijn momenteel diverse varianten van AKA-opleidingen. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om AKA-opleidingen die door het PrO worden verzorgd en waarbij het mbo alleen verantwoordelijk is voor de examinering, maar ook om AKA-opleidingen die worden uitgevoerd door het ROC. Bij die laatste variant is er in sommige gevallen sprake van (sterke) betrokkenheid van het PrO en in andere gevallen is die betrokkenheid gering. Het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs (LWV-PrO) wil weten hoe het voormalig PrO-leerlingen vergaat op de AKA-opleidingen. Enerzijds gaat de aandacht daarbij uit naar de resultaten die deze leerlingen behalen op de AKA-opleidingen, anderzijds naar de wijze waarop leerlingen begeleid worden. Dit rapport gaat niet specifiek in op de resultaten die de leerlingen behalen, al worden wel slagingspercentages en doorstroomcijfers gebruikt.

Tijdens hun opleiding in het Praktijkonderwijs krijgen de leerlingen veel structuur en begeleiding aangeboden. Het gaat daarbij om begeleiding tijdens het leerproces, loopbaanbegeleiding en persoonlijke begeleiding. De begeleiding wordt als cruciaal

¹ AKA opleidingen zijn assistentenopleidingen op mbo-niveau 1. Leerlingen in een assistentenopleiding worden opgeleid voor het uitvoeren van eenvoudige routinematige werkzaamheden onder toezicht van een ervaren collega. Er bestaat een brede assistentenopleiding (Arbeidsmarktgekwalificeerd Assistent, AKA) en een smalle assistentenopleiding (Beroepsgeskwalificeerd Assistent, BKA). In een BKA-opleiding kiest de student bij aanvang van de opleiding voor een sector, de AKA-opleiding leidt in de breedte op. In dit rapport wordt omwille van de leesbaarheid verder de (gangbare) term AKA-opleiding gebruikt om beide opleidingen aan te duiden.

gezien voor een goed verloop van het leerproces van deze leerlingen en een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt. LWP wil weten hoe de overgang van voormalig PrO-leerlingen naar AKA-opleidingen vorm krijgt en op welke wijze deze leerlingen begeleid worden op verschillende varianten van de AKA-opleiding.

Dit onderzoeksrapport schetst hiervan een beeld voor drie AKA-opleidingen, die ieder op een andere manier zijn vormgegeven. Voor elk van de situaties is in het onderzoek gekeken naar de plus- en minpunten van de wijze waarop de begeleiding vorm krijgt, naar de ervaren kwaliteit van de begeleiding en naar meer of minder succesvolle vormen van begeleiding. Vervolgens is nagegaan welke lessen hieruit getrokken kunnen worden ten aanzien van de begeleiding van voormalig PrO-leerlingen op de AKA-opleidingen.

Dit onderzoek is uitgevoerd door IVA Beleidsonderzoek en advies met middelen uit het Kortlopend Onderwijsonderzoek. Het onderzoek en deze rapportage waren niet mogelijk geweest zonder de inzet van personeel en leerlingen van de onderzochte AKA-opleidingen. Zij hebben hun ervaringen en inzichten met ons gedeeld, daarvoor zijn wij hen dankbaar. Wij danken eveneens het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs voor de ondersteuning die verleend is bij dit onderzoek.

Samenvatting

Leerlingen uit het Praktijkonderwijs (PrO) vormen een kwetsbare groep in het mbo. Hoewel steeds meer leerlingen die afkomstig zijn uit het PrO kiezen voor een vervolgopleiding in het mbo, is de kans op uitval groot. Door AKA-opleidingen op niveau 1 aan te bieden binnen of in nauwe samenwerking met het PrO, wordt getracht de slagingskans van leerlingen in een vervolgopleiding te vergroten.

Het aanbieden van voldoende en adequate begeleiding is daarbij van essentieel belang. Uit de literatuur is bekend dat de begeleiding van deze leerlingen vooral gericht moet zijn op begeleiding van het leerproces, loopbaanbegeleiding en persoonlijke begeleiding.

Er zijn diverse manieren om de AKA-opleiding voor PrO-leerlingen vorm te geven; de onderzoekers hebben drie casussen onderzocht. In één casus vindt de AKA-opleiding plaats op het vertrouwde PrO, in de andere twee casussen is dat op het mbo, dat meer status heeft voor de leerlingen. In alle gevallen is een mentor uit het PrO betrokken bij de opleiding, vaak richt deze zich op persoonlijke begeleiding en in veel gevallen ook op loopbaanbegeleiding. Instructie gebeurt meestal door een mbo-docent, al dan niet ondersteund door de PrO-mentor. De slagingspercentages variëren tussen de 70 en 92 procent en veel leerlingen stromen door naar een vervolgopleiding op niveau 1, 2 of 3. Vooral in casus 1, waar de opleiding plaats heeft op het PrO, stromen veel leerlingen door naar (wederom) een opleiding op niveau 1.

Het PrO selecteert leerlingen voor een AKA-opleiding direct, via toetsen en gesprekken, of indirect, uitgaande van prestaties en het oordeel van de mentor. Het mbo heeft daarin altijd het laatste woord. Ouders worden veelal direct betrokken bij de voorlichting over de opleiding, zowel mentoren, docenten als leerlingen zijn daarover te spreken. Door middel van een doorlopende leerlijn en het plaatsen van leerlingen in kleine, homogene groepen wordt de overgang naar het mbo minder abrupt en is toegesneden begeleiding mogelijk. Warme overdracht van (informatie over) de leerling wordt door veel betrokkenen als waardevol en zelfs succesbepalend beschouwd. Daarvoor is goede samenwerking tussen PrO(-mentor) en mbo(-docent) van groot belang.

Deze samenwerking zet zich voort in gezamenlijke begeleiding van de leerling tijdens de opleiding. In de begeleiding van het leerproces is veel aandacht voor in-

structie en iets minder voor ‘leren leren’. Docenten en mentoren geven aan dat ze leerlingen laten groeien naar meer zelfredzaamheid, maar hoe dat proces verloopt is niet duidelijk geworden. Reflectie op motieven (wat wil ik?) en capaciteiten (wat kan ik?) gebeurt veelal onder begeleiding van de vertrouwde PrO-mentor, die met het oog op de toekomst ook werkexploratie (door middel van stages) begeleidt. Ook hierbij worden de ouders van de leerlingen betrokken. Met persoonlijke problemen gaan leerlingen vaak naar de PrO-mentor, al kan deze rol verschuiven richting de mbo-docent.

Met het oog op de toekomst doen de onderzoekers de volgende aanbevelingen:

- Plaatsing van de opleiding op het mbo lijkt succesvoller dan plaatsing op het PrO. Nader onderzoek is echter nodig om dit te bevestigen.
- Het is belangrijk dat het PrO een rol vervult bij de begeleiding van de leerlingen. Het gaat daarbij zowel om begeleiding bij het leerproces, loopbaanbegeleiding als persoonlijke begeleiding. Deze begeleiding dient gaande het traject steeds meer gericht te zijn op het vergroten van de zelfstandigheid van de leerlingen. In het onderzoek is niet nagegaan in hoeverre leerlingen die doorstromen naar niveau 2 en niveau 3-opleidingen nog steeds extra begeleiding nodig hebben, of zij deze krijgen en wat dit betekent voor het al dan niet succesvol doorlopen van deze opleidingen en de kansen op werk daarna. Dit vraagstuk behoeft verdere verkenning.
- Het is belangrijk de leerlingen te selecteren op capaciteiten, maar zeker ook op hun motivatie.
- Leerlingen zijn gebaat bij een langzame overgang van het vertrouwde PrO naar het ‘grote’ mbo. Het plaatsen van de leerlingen in kleine, homogene groepen, het aanbieden van een doorlopende leerlijn, het zorgdragen voor een warme overdracht en een blijvende rol van de PrO-mentor in de begeleiding zijn veelbelovende manieren om de overgang zo soepel mogelijk te maken.
- Met het oog op de toekomst moet de opleiding praktijkgericht worden ingestoken: veel ruimte voor werkexploratie en de aangeboden theorie in het teken gesteld van de praktijkervaringen die leerlingen opdoen. Adequate loopbaanbegeleiding helpt leerlingen bij het doorstromen naar een vervolgopleiding of het zoeken naar passend werk na het behalen van het diploma.

1 Inleiding

Uit de uitstroomonderzoeken Praktijkonderwijs van IVA Beleidsonderzoek en advies blijkt steeds weer dat de uitstroom van leerlingen uit het Praktijkonderwijs naar arbeid daalt en dat de instroom naar kwalificatietrajecten op het ROC stijgt. Veel leerlingen kiezen dus voor een vervolgopleiding in plaats van een arbeidsplaats. De doorstroom naar het ROC is echter niet altijd succesvol. Een goede samenwerking en afstemming tussen het PrO en het vervolgonderwijs is noodzakelijk om de uitval van leerlingen Praktijkonderwijs in het mbo te minimaliseren. Dit is in het belang van zowel de leerling als het ROC.

Op verschillende plekken wordt gewerkt aan oplossingen om de doorstroom van voormalig PrO-leerlingen naar AKA-opleidingen te verbeteren. Een van de oplossingsstrategieën is het verzorgen van de AKA-opleidingen binnen het Praktijkonderwijs. De leerlingen blijven dan langer op dezelfde school, waardoor de continuïteit in de leerlijn en begeleiding beter gegarandeerd zou kunnen worden. Andere oplossingsstrategieën hebben betrekking op verbetering van de doorstroom naar het ROC. Het kan dan gaan om een betere voorbereiding op en begeleiding van de PrO-leerlingen bij de overgang naar het ROC, nazorg vanuit het Praktijkonderwijs en begeleiding van de voormalig PrO-leerling op het ROC. Deze begeleiding kan zowel vanuit het Praktijkonderwijs als vanuit het ROC worden geboden.

Het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs (LWV-PrO) wil graag meer zicht krijgen op de overdracht van Praktijkonderwijs naar het mbo en op de begeleiding die de PrO-leerlingen tijdens de AKA-opleiding op het mbo krijgen bij hun leerproces en ten aanzien van hun loopbaan.

1.1 Onderzoeksvragen

IVA heeft de informatiebehoefte van het LWV-PrO vertaald in de volgende onderzoeksvragen:

- 1) Hoe vindt de overdracht van leerlingen uit het Praktijkonderwijs naar het mbo plaats en wie zijn daarbij betrokken?
- 2) Hoe krijgt de begeleiding van voormalig PrO-leerlingen in het mbo vorm?
 - a) Wat is de aard van de begeleiding?
 - b) Op welke momenten en met welke frequentie wordt deze begeleiding geboden?

- c) Wie zijn er verantwoordelijk voor en betrokken bij de begeleiding?
- 3) Wat zijn de ervaringen van betrokkenen met de begeleiding van voormalig PrO-leerlingen in het mbo?
 - a) Wat zijn pluspunten en minpunten van de wijze waarop de begeleiding vorm krijgt volgens betrokkenen?
 - b) Wat zijn succesvolle en minder succesvolle vormen van begeleiding volgens betrokkenen?
 - c) Wat is de ervaren kwaliteit van de begeleiding volgens betrokkenen?
- 4) Welke lessen kunnen hieruit getrokken worden ten aanzien van de overdracht en begeleiding van voormalig PrO-leerlingen in het mbo?

1.2 Onderzoeksopzet

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gekozen voor een dieptestudie bij drie verschillende praktijken. De selectie van deze praktijken heeft plaats gevonden in samenspraak met het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs. Bij de keuze voor de praktijken is rekening gehouden met de volgende criteria:

- De praktijk staat bekend als een *good practice* en kan ter inspiratie dienen voor betrokkenen bij de AKA-opleiding.
- Er worden verschillende varianten onderzocht van de AKA-opleiding.

Dit heeft geresulteerd in de keuze voor drie afzonderlijke casussen, te weten:

- Casus 1: AKA PrO Katwijk, samenwerking tussen Praktijkschool de Rijn en ROC ID College
- Casus 2: AKA PrO Zutphen, samenwerking tussen Praktijkonderwijs Zutphen en ROC Aventus
- Casus 3: AKA PrO de Leijgraaf, samenwerking tussen praktijkscholen Fioretti College (Veghel), Het Hooghuis locatie De Singel (Oss), Elde College (Schijndel) en ROC de Leijgraaf

Ten behoeve van de dieptestudies zijn gesprekken gevoerd met personen uit mbo en PrO die direct betrokken zijn bij de begeleiding van de voormalig PrO-leerlingen. Er zijn eveneens gesprekken gevoerd met enkele leerlingen zelf. Ten behoeve van deze gesprekken zijn checklists ontwikkeld. Cruciaal daarbij is dat niet het beleid, maar de praktijk in beeld wordt gebracht. De checklists zijn voorgelegd aan de opdrachtgever en goedgekeurd.

Per praktijk zijn gedurende één dag individuele gesprekken en groepsgesprekken gevoerd met begeleiders en leerlingen.

1.3 Rapportage

Bij het onderzoek naar de vormgeving van de overdracht en de begeleiding van voormalig PrO-leerlingen naar de AKA-opleiding is uitgegaan van inzichten uit eerder onderzoek. Deze komen aan bod in hoofdstuk 2.

In hoofdstuk 3 wordt de vormgeving van het onderwijs in de diverse casussen besproken: hoe zijn de taken en verantwoordelijkheden verdeeld en waar krijgen de leerlingen hun onderwijs? In dit hoofdstuk zijn eveneens cijfers met betrekking tot in- en uitstroom opgenomen.

Hoofdstuk 4 en 5 behandelen achtereenvolgens hoe de overdracht van leerlingen in de diverse casussen plaatsvindt en hoe de begeleiding wordt vormgegeven en ervaren door betrokkenen (onderzoeksvraag 1, 2 en 3). Hoofdstuk 6 beschrijft de lessen die geleerd kunnen worden op basis van de drie casussen (onderzoeksvraag 4) en geeft een beschouwing op de onderzoeksresultaten.

Bij de beschrijving van de casussen zijn citaten gebruikt om de constatering te onderbouwen. De citaten van de respondenten zijn omwille van de leesbaarheid geparafraseerd weergegeven, waarbij zo dicht mogelijk bij de daadwerkelijk gebruikte formuleringen is gebleven.

2 Inzichten uit eerder onderzoek

Voormalig PrO-leerlingen hebben veel zorg en begeleiding nodig. Bij voorkeur krijgen zij de volgende vormen van begeleiding:

- Begeleiding bij het leerproces;
- Loopbaanbegeleiding;
- Persoonlijke begeleiding.

Hieronder wordt kort ingegaan op deze afzonderlijke vormen van begeleiding. Daarnaast wordt een beknopte definitie van de kwaliteit van begeleiding gegeven en wordt aandacht besteed aan partijen die hier een rol in kunnen spelen.

2.1 Begeleiding bij het leerproces

Alle leerlingen, maar in het bijzonder PrO-leerlingen hebben baat bij een goede begeleiding van het leerproces. Het kan daarbij gaan om twee vormen van begeleiding. De eerste vorm houdt in dat de leerling begeleiding krijgt bij het vaststellen van zijn eigen leerbehoeften en daarbij passende leeractiviteiten krijgt aangereikt, die hem in staat stellen de competenties te ontwikkelen die passen bij zijn behoeften. Belangrijk is dat wordt aangesloten bij de al op het PrO ontwikkelde competenties. De tweede vorm houdt in dat het leergedrag van de leerling wordt ondersteund. Hiervoor hebben docenten verschillende didactische maatregelen ter beschikking. Van der Sanden² noemt de volgende didactische maatregelen:

- *Het overnemen van leer- en denkactiviteiten van leerlingen.* De docent geeft bijvoorbeeld aan wat de leerdoelen zijn, in welke volgorde de leerling te werk moet gaan, waar informatie te vinden is, welke relaties er zijn met andere leerstofonderdelen, wat de hoofd- en bijzaken zijn, of de leerling op de goede weg is, of de leerdoelen zijn bereikt en welke beoordeling er volgt. Hierdoor hoeft de leerling deze leer- en denkactiviteiten niet meer zelf uit te voeren.
- *Het demonstreren van leer- en denkactiviteiten.* De docent maakt de relevante leer- en denkactiviteiten expliciet, doet ze (bijvoorbeeld hardop denkend) voor,

² Sanden, J. van der (2003). Zelfstandig leren en de Leittestmethode. In: De Boer, Reubel, Reinardts & van der Sanden. Zelfstandig leren in beroepsopleidingen. Meer kansen op de Europese Arbeidsmarkt. Groningen: Wolters Noordhoff

zodat de leerling in de gelegenheid is om te zien op welke wijze de leer- en denkactiviteiten kunnen worden uitgevoerd.

- *Het activeren van leer- en denkactiviteiten.* Er worden opdrachten gegeven aan de leerlingen die er op gericht zijn de genoemde leer- en denkactiviteiten te benutten en te oefenen. De docent kan dan zien/merken op welke wijze de leerling deze activiteiten uitvoert en kan eventueel feedback geven.
- *Het stimuleren van leer- en denkactiviteiten.* Leerlingen worden expliciet uitgenodigd om de activiteiten zelf toe te passen.
- *Het delegeren van leer- en denkactiviteiten.* Op grond van ervaringen en competenties laat de docent bepaalde leer- en denkactiviteiten bewust aan de leerling zelf over.

Het is belangrijk dat de training van leer- en denkactiviteiten geïntegreerd plaatsvindt en als een rode draad door het programma loopt en dat leerlingen regelmatig feedback krijgen op hun leerproces (hoe heb ik dit aangepakt, wat ging er goed, wat ging er niet goed en waarom?). Tot slot is het van belang dat de leerinhouden aansluiten bij de doorgemaakte ontwikkelingen op het PrO en de belevingswereld van leerlingen en dat er realistische en uitdagende doelen gesteld worden.

2.2 Loopbaanbegeleiding

Uit diverse onderzoeken blijkt dat jongeren onvoldoende worden voorbereid op een loopbaan wanneer zij alleen informatie krijgen en/of wanneer ze alleen stage lopen. Het gaat bij loopbaanbegeleiding niet om eenmalige keuzebegeleiding maar om continue begeleiding bij een proces van loopbaanontwikkeling. Daarbij is een combinatie van het opdoen van ervaring in de arbeidsmarkt én de verwerking daarvan door middel van reflectie van belang. Het is belangrijk in die context aandacht te besteden aan een combinatie van de volgende zaken³:

- *Motievenreflectie.* De leerling onderzoekt de wensen en waarden die van belang zijn voor zijn loopbaan. Het gaat om bewustwording van wat werkelijk belangrijk is in het leven, wat de leerling voldoening geeft en wat nodig is om prettig te kunnen werken. De leerling denkt na over waar zijn hart ligt, waar hij voor gaat of vroeg voor op wil staan. De leerling krijgt daardoor een beeld van wat hij echt wil.

³ Kuijpers, M.A.C.T. (2003). Loopbaanontwikkeling. Onderzoek naar competenties. Enchede: Twente University Press.

- *Capaciteitenreflectie*. De leerling onderzoekt wat hij (niet) kan en hoe dit gebruikt kan worden voor de ontwikkeling in zijn loopbaan. Het gaat om bewustwording van vaardigheden en eigenschappen en om deze te vertalen naar kwaliteiten en talenten die ingezet kunnen worden om doelen en wensen in leren en werk te realiseren. De leerling krijgt zicht in de eigen kwaliteiten en weet wat hij kan en hoe dit benut kan worden in de loopbaan.
- *Werkexploratie*. De leerling onderzoekt de eisen en waarden in werk. Een zoektocht naar werk waarin persoonlijke waarden overeenkomen met waarden die gelden in bepaald werk en waarin kwaliteiten aansluiten bij de ontwikkelingen die in dat werk voorkomen. De leerling oriënteert zich op het werk en de mogelijke werkplek, bijvoorbeeld door met beroepsbeoefenaren te praten, door een voorlichtingsbijeenkomst van een vervolgopleiding of bedrijf bij te wonen of door een snuffelstage.
- *Loopbaansturing*. De leerling leert om doelen te stellen, plannen te maken om deze doelen te bereiken en deze plannen ook uit te voeren. Daarbij is het belangrijk dat werk en leren aansluiten bij de eigen kwaliteiten en motieven en de uitdagingen in het werk.
- *Netwerken*. Dit houdt in het opbouwen en onderhouden van contacten op de arbeidsmarkt gericht op loopbaanontwikkeling. Netwerkcontacten kunnen gebruikt worden om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen, van werkmogelijkheden en om feedback te krijgen op het eigen functioneren.

Meijers c.s.⁴ laten zien dat opleidingen die serieus werk maken van praktijkgerichtheid (o.a. door middel van stages, dialoog en reflectie en vraagsturing), bijdragen aan de ontwikkeling van loopbaancompetenties en een arbeidsidentiteit bij leerlingen. Daarmee wordt ervoor gezorgd dat leerlingen minder vaak van plan zijn te stoppen, dat leerlingen een hogere leermotivatie hebben en dat ze beter passende keuzes maken. Vooral voor kwetsbare groepen leerlingen met weinig leermotivatie is het van belang dat de leeromgeving vooral positief stimulerend is en benadrukt wat de leerling wél kan. Daarnaast moet de opleiding goed inspelen op leerbehoeften van leerlingen die uit de reflectie naar voren komen. Dat betekent dat de vormgeving van een echte dialoog cruciaal is. De leerling leert datgene wat past bij het perspectief dat hij voor zijn loopbaan ziet. Door dit in een cyclisch proces te organiseren kan de leerling een steeds helderder beeld krijgen van de wereld van de arbeid,

⁴ Meijers, F., M. Kuijpers, J. Bakker (2006). Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo: hoe werkt het? Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs.

wat die voor hem betekent en wat hij daar wil (en kan) betekenen. Bovendien kan de leerling de (basis-)kwalificaties hebben verworven om daarin te participeren.

Loopbaanbegeleiding zou er uiteindelijk aan moeten bijdragen dat:

- De kansen op duurzaam werk voor de leerling vergroot worden;
- De interesses, wensen, motivatie, competenties, vaardigheden, attitudes en talenten van de leerling in overeenstemming gebracht worden met de vereisten van beroep, werkomgeving en bedrijf;
- De autonomie, motivatie, zelfperceptie en het zelfvertrouwen van de leerling vergroot worden;
- Er een win-win-situatie gecreëerd wordt voor de leerling en de werkgever⁵.

2.3 Persoonlijke begeleiding

Leerlingen die afkomstig zijn uit het Praktijkonderwijs hebben over het algemeen ook veel persoonlijke begeleiding nodig. Enerzijds gaat het dan om begeleiding en ondersteuning bij allerlei persoonlijke problemen die de leerling kan ervaren. Er is aandacht voor hoe de leerling in zijn vel zit en welke ondersteuning de leerling nodig heeft, zowel binnen als buiten de school. Anderzijds kan het gaan om aandacht voor de zelfredzaamheid van de leerling, passend bij de grenzen van de leerling.

2.4 Kwaliteit van begeleiding

Het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs is op zoek naar een goede kwaliteit van begeleiding. Op grond van het bovenstaande stellen de onderzoekers voor kwaliteit als volgt te definiëren:

- Er is integrale aandacht voor begeleiding van het leerproces, loopbaanbegeleiding en persoonlijke begeleiding. Dat betekent dat deze vormen van begeleiding op elkaar afgestemd zijn en dat ze geïntegreerd in het programma zijn vormgegeven;
- Er is sprake van structurele aandacht voor de drie genoemde vormen van begeleiding;
- Bij de begeleiding van de leerling wordt aangesloten op de ontwikkelingen die de leerling op het PrO al heeft doorgemaakt;

⁵ Bakker, J., P. den Boer (2008), Het Individueel Transitieplan (ITP). Tussen idee en stappenplan. Tilburg: IVA.

- Er is ruimte voor dialoog en vraagsturing. Er wordt niet tégen de leerling maar mèt de leerling gepraat en de leerling kan verder met de uitkomsten van de dialoog en daarmee zijn leertraject verder vormgeven;
- De begeleiding is erop gericht dat de verantwoordelijkheid (in toenemende mate) zo veel mogelijk bij de leerling ligt, maar wel in die mate dat de leerling het ook aan kan en uiteindelijk de verantwoordelijkheid kan nemen voor de eigen ontwikkeling;
- Er is sprake van een individuele en positieve benadering (met het accent op wat de leerling wel kan);
- De leerling vindt een passende plek binnen en na de opleiding.

2.5 Actoren en organisatorische randvoorwaarden

Bij de begeleiding van voormalig PrO-leerlingen kunnen verschillende actoren betrokken zijn, te weten onder andere:

- De leerling zelf;
- De ouders;
- Docenten, mentoren, praktijkbegeleiders etc. vanuit het mbo;
- Docenten, mentoren, praktijkbegeleiders etc. vanuit het PrO;
- Beroepsbeoefenaren.

In het onderzoek is aandacht besteed aan de rollen van deze actoren en afstemming daartussen. Bij het vaststellen van de kwaliteit van de begeleiding is dit vanuit het perspectief van deze actoren en in termen van hun beleving beschreven.

3 Varianten in AKA-opleidingen

Er zijn diverse manieren waarop AKA-opleidingen voor PrO-leerlingen kunnen worden ingericht. Met name in de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen PrO en ROC zijn verschillen te zien. Deze afspraken vormen de context voor de voormalig PrO-leerlingen die deelnemen aan de AKA-opleidingen. In dit hoofdstuk wordt de context van de drie onderzochte casussen beschreven aan de hand van de verdeling van de verantwoordelijkheden. Tevens zijn in- en uitstroomcijfers opgenomen om een beeld te schetsen van de schaal van de opleiding en de (leer)loopbaan van de betreffende leerlingen.

3.1 Casus 1 : AKA PrO Katwijk

Sinds twee jaar kunnen de PrO-leerlingen van Praktijkschool de Rijn na hun vierde lesjaar kiezen voor een AKA-opleiding. De opleiding wordt in samenwerking met ROC ID College verzorgd en vindt volledig plaats op de praktijkschool. De leerlingen lopen drie dagen per week stage in de praktijk en gaan twee dagen naar school. Instructie gebeurt zowel door een docent afkomstig van het ID College als door een docent van het PrO. De examinering vindt plaats op de stageplek en op het PrO. De beoordeling op school gebeurt door een mbo-docent. Bij de beoordeling op de stageplaats is naast de beoordelaar van het mbo ook de PrO-begeleider aanwezig.

Cijfers

In het huidige schooljaar zijn 27 leerlingen gestart met de AKA-opleiding. Daarvan zijn er:

- 3 leerlingen voortijdig uitgestroomd, een percentage van 11 procent;
- 19 leerlingen geslaagd, wat neerkomt op een slagingspercentage van 70 procent;
- 12 leerlingen (44 procent) doorgestroomd naar een vervolgopleiding, de meerderheid op niveau 1 en een enkeling op niveau 2;
- 14 leerlingen (52 procent) gaan werken, zij hebben allen een arbeidscontract.

In het vorige schooljaar lag deze verhouding anders: toen zijn alle leerlingen op één na uitgestroomd naar de arbeidsmarkt. Via de nazorg weet de school dat al deze leerlingen nog steeds een baan hebben bij dezelfde werkgever. Slechts één leerling is met behulp van een jobcoach van baan veranderd omdat de werkgever failliet ging.

Ervaringen van betrokkenen

De mentor van de PrO-leerlingen is tevreden over de huidige opzet van de samenwerking. Doordat er telkens twee begeleiders per groep leerlingen aanwezig zijn, wordt de uitwisseling van informatie tussen de PrO-mentor en de mbo-docent vergemakkelijkt. Bovendien kan er meer tijd en aandacht aan de individuele leerling worden besteed en wordt continuïteit in de begeleiding gewaarborgd.

De leerlingen beamen dit: ze hebben het gevoel sneller hulp te krijgen dan wanneer zij voor het ROC zouden hebben gekozen. De praktijkschool is bovendien dichterbij huis en ze kennen er iedereen. Ze voelen zich er thuis. Nadeel is volgens de leerlingen dat ze het ROC niet echt leren kennen.

Hoewel de leerlingen langer in de voor hen bekende en vertrouwde PrO-omgeving blijven raken ze volgens de mentor langzaam juist wel bekend met het ID College. De mentor meent dat een overstap naar het ROC hierdoor een grotere kans van slagen heeft. Dit wordt echter niet door de cijfers bevestigd, veel van de oudleerlingen zijn aan de slag gegaan op de arbeidsmarkt, 12 van de 27 leerlingen hebben gekozen voor een vervolgopleiding, 11 van hen hebben opnieuw een niveau 1-opleiding gevolgd.

De mentor merkt ook op dat leerlingen statusgevoelig zijn en dat een AKA-opleiding op het ROC meer status heeft dan een AKA-opleiding op het PrO:

“Een leerling verwoordde het heel mooi. ‘Als iemand vraagt waar ik op school zit, zeg ik mbo’. Want anders moeten ze zeggen wat een PrO school is. Dan krijg je geen diploma, maar deze kinderen gaan echt voor een diploma. Dus is dit net mbo.”

3.2 Casus 2 : AKA PrO Zutphen

Praktijkonderwijs Zutphen verzorgt inmiddels al zes jaar een BKA-opleiding, waarin leerlingen beroepsgericht worden opgeleid. De leerlingen lopen ook hier drie dagen per week stage, daarnaast gaan ze één dag naar het mbo voor theorielessen en examens en een halve dag naar de praktijkschool voor extra begeleiding. Instructie en begeleiding worden voornamelijk door de docenten van het mbo verzorgd, de mentor van de praktijkschool herhaalt indien nodig de behandelde stof. Het mbo examineert op school en op de stageplaats. Overige begeleiding gebeurt voornamelijk door de PrO-mentor.

Cijfers

In de afgelopen zes jaar hebben 51 leerlingen deelgenomen aan het BKA-traject, van hen⁶:

- hebben 47 leerlingen de opleiding afgerond (92 procent). De 4 leerlingen die de eindstreep niet hebben gehaald, worden niet gezien als voortijdige uitstromers, omdat zij verder gaan met een ander traject op de praktijkschool;
- zijn 41 leerlingen doorgestroomd naar mbo niveau 2 (80 procent). Van hen hebben 21 leerlingen het diploma behaald, de rest is nog bezig, overgestapt naar een andere opleiding of uitgestroomd;
- zijn 12 leerlingen aan een mbo niveau 3-opleiding begonnen (24 procent), waarvan er 2 deze opleiding niet hebben gehaald en de andere 10 leerlingen nog bezig zijn;
- werken op dit moment 21 leerlingen (37 procent), waarvan 2 bij een sociale werkplaats. Van deze leerlingen hebben er 16 na het BKA-traject een vervolgopleiding op het mbo gevolgd, de rest is direct gaan werken;
- zijn er anno 2009 3 leerlingen die niet werken en geen opleiding volgen, en 1 leerling die in de crisisopvang zit.

Ervaringen van betrokkenen

Omdat de leerlingen gericht bezig zijn met het behalen van een diploma, constateren de mentoren minder gedragsproblemen. Wel hebben de leerlingen nog steeds behoefte aan begeleiding vanuit het PrO. De mbo-docent vindt dat de verantwoordelijkheid voor de begeleiding vooral bij de praktijkschool ligt en ervaart dat als een voordeel:

“De leerlingen zijn bekend met de regels en hebben zo een veilige omgeving waarin ze terug kunnen zakken. Die begeleiding hebben de leerlingen nodig. Hierdoor gaat het zelfvertrouwen omhoog en de geleidelijke overgang naar het mbo creëert volwassen mensen. Het bieden van deze extra begeleiding is de specialiteit van de praktijkschool en op het mbo hebben we hier niet zo veel tijd voor.”

⁶ Deze cijfers bestrijken, anders dan in de andere casussen, een periode van zes jaar. Dubbel-tellingen zijn daarom mogelijk, bijvoorbeeld wanneer een leerling eerst een vervolgopleiding heeft gedaan en vervolgens is gaan werken. De som van de aantallen is daarom groter dan het geheel van 51 leerlingen.

De PrO-mentor is het hiermee eens, maar ziet daar ook een nadeel in. Als de leerlingen eenmaal verder willen met een vervolgopleiding, kan het zijn dat ze nog niet voldoende zelfstandig kunnen werken en alsnog struikelen.

De leerlingen geven aan voor een BKA opleiding gekozen te hebben omdat ze verder willen leren, of omdat ze een diploma willen halen nu ze de leerstof nog paraat hebben. De leerlingen geven aan dat ze op het mbo meer zelfstandig moeten werken en meer theorie krijgen. Het is aan de andere kant wel chaotischer in de klas, waardoor ze zich moeilijker kunnen concentreren. Het is voor de leerlingen belangrijk om te kunnen zeggen dat ze op het mbo zitten, dat heeft in hun ogen meer status.

3.3 Casus 3 : AKA ROC de Leijgraaf

De AKA-opleidingen van de praktijkscholen Fioretti College, Het Hooghuis locatie De Singel en Elde College worden voor het tweede jaar in samenwerking met ROC de Leijgraaf verzorgd. De leerlingen van de praktijkscholen lopen drie dagen per week stage, gaan één dag naar het mbo voor theorielessen en examens, en krijgen ongeveer een half dag per week begeleiding van een docent van de praktijkschool. De praktijkscholen kunnen deze begeleiding op drie manieren organiseren (in deze casus komen de eerste en de derde manier aan bod):

- 1) leerlingen kunnen op een vast moment verplicht terugkomen naar de praktijkschool;
- 2) leerlingen kunnen facultatief terugkomen naar de praktijkschool;
- 3) de mentor van de praktijkschool kan de begeleiding van de leerlingen op het mbo aanbieden tijdens de lesdag.

Daar waar de instructie met betrekking tot de theoretische kennis door de docent van het mbo wordt verzorgd, houdt de mentor van de praktijkschool zich hoofdzakelijk bezig met de stagebegeleiding, loopbaanbegeleiding en persoonlijke begeleiding. Soms vervult ook de docent van het mbo een deel van deze begeleidingstaken. De beoordelingsgesprekken van de leerlingen worden door de mentor en de docent van het mbo samen gevoerd. Ook bij ouderavonden zijn zowel de docent van het mbo als de mentor aanwezig.

Cijfers

Van de 40 leerlingen die in het schooljaar 2008-2009 hebben deelgenomen aan het AKA-traject:

- hebben 3 leerlingen (8 procent) het diploma niet behaald. Eén van deze leerlingen komt in aanmerking voor de herkansing en zal waarschijnlijk slagen. De overige 2 leerlingen (5 procent) zijn voortijdige uitstromers. In het voorafgaande schooljaar was dit aantal ongeveer gelijk.
- zijn 37 leerlingen zijn geslaagd voor het AKA-traject. Dat betekent 92 procent gediplomeerde leerlingen. In het voorafgaande schooljaar slaagden 34 van de 37 leerlingen (eveneens 92 procent).
- verwacht men dat 2 leerlingen direct gaan werken. In schooljaar 2006-2007, waren dit 4 tot 6 leerlingen (11-16 procent), soms in combinatie met een BBL-opleiding. Het beeld van het aantal leerlingen dat na afronding van het AKA-traject direct gaat werken is zodoende niet helder, maar wel is duidelijk dat het slechts een kleine groep leerlingen betreft.
- stromen naar verwachting 13 leerlingen (32 procent) door naar een opleiding op mbo niveau 1.
- stromen naar verwachting 25 leerlingen (63 procent) door naar een opleiding op mbo niveau 2.

Ervaringen van betrokkenen

Omdat een deel van het onderwijs op het ROC wordt gegeven, moeten de leerlingen meer reizen dan wanneer ze alleen naar de praktijkschool zouden hoeven gaan. De leerlingen en een mentor geven aan dat dat voor veel leerlingen een extra belasting betekent. Het is volgens een mentor wel belangrijk voor de leerlingen om fysiek op het ROC aanwezig te zijn. Dat vergemakkelijkt de latere overstap naar andere opleidingen binnen het ROC en heeft meer status dan de praktijkschool.

De leerlingen verklaren voor het AKA-traject gekozen te hebben omdat ze verder willen leren, het ROC willen leren kennen of omdat ze meer kans willen maken op een leukere baan. Een mentor geeft aan dat het AKA-traject alleen wordt aangeraden wanneer de leerling nog geen uitgesproken beroepskeuze heeft gemaakt, of wanneer de leerling bescherming nodig heeft. Als reden wordt aangevoerd dat de AKA-opleiding een hoger slagingspercentage heeft (95 procent, zie hierboven) voor PrO-leerlingen dan de reguliere AKA-BOL-opleiding (volgens een respondent rond de 20 procent).

Een mbo-docent vertelt dat de AKA-opleiding voor Praktijkonderwijs vaak succesvoller verloopt dan de reguliere AKA-BOL-opleiding. Hij meent dat de warme overdracht daaraan bij heeft gedragen. Bovendien zijn deze kinderen tijdens hun

schoolloopbaan vaak niet uit beeld verdwenen door uitval, zoals bij vmbo-leerlingen soms wel het geval is:

“De praktijkschoolleerlingen zijn altijd in beeld geweest, en hebben bijvoorbeeld niet eerst gefaald op het vmbo. En hoewel het met alle leerlingen onder vmbo-t of onder mbo niveau 3/4 lastig gaat, is bij de praktijkschoolleerlingen de combinatie leren en werken heel beschermd, waardoor de kans op succes in de maatschappij veel groter is, dan bij leerlingen aan de onderkant van het vmbo.”

Ook de aanwezigheid van een PrO-mentor tijdens de lessen op het ROC is volgens deze docent een bijdrage aan het succes van de opleiding. Bovendien kan de mbo-docent dan zijn rol van ‘streng begeleider’ vervullen, terwijl de PrO-mentor een coach kan zijn waarbij de leerlingen hun hart kunnen luchten. Overigens meent deze docent wel dat de leerlingen niet “24 uur per dag een warm nest nodig hebben, dat is geen goede voorbereiding op de maatschappij”. Een mentor vindt dat leerlingen behoefte hebben aan begrip, respect en inlevingsvermogen, en dat de aanwezigheid van twee begeleiders ervoor kan zorgen dat er in kleine groepjes kan worden gewerkt.

4 Overdracht van leerlingen

Dit hoofdstuk bevat voor elk van de drie casussen een omschrijving van de wijze waarop de overdracht van leerlingen plaatsvindt van het PrO naar de AKA-opleiding. Aan de orde komt of (en indien relevant hoe) de praktijkschool leerlingen selecteert voor een AKA-opleiding. Ook is omschreven hoe de leerlingen worden voorgelicht over de opleiding, zowel voorafgaand aan de keuze voor de AKA-opleiding als daarna. Tot slot is weergegeven hoe de uitwisseling van informatie over de leerling tussen de praktijkschool en de AKA-opleiding plaatsvindt.

4.1 Casus 1 : AKA PrO Katwijk

De praktijkschool selecteert leerlingen die mogen deelnemen aan de AKA-opleiding. Nadat de mogelijkheid van een AKA-opleiding op school werd toege-licht, konden leerlingen die dat wilden zich aanmelden. Naast het geven van voor-lichting wordt ook informeel met leerlingen gesproken over de mogelijkheid van een AKA-opleiding. Sommige leerlingen geven aan hun keuze met de mentor besproken te hebben.

Ook ouders worden geïnformeerd over de AKA-opleiding, zowel in de halfjaarlijkse oudergesprekken als tijdens een voorlichtingsavond. De mentor bespreekt met de leerlingen en met de ouders of de leerling de capaciteiten heeft om de opleiding te volgen. Leerlingen geven aan dat ze het fijn vinden dat hun ouders op de hoogte zijn en worden betrokken. Overigens geeft een enkeling aan dat het beeld van de AKA-opleiding ondanks de voorlichting niet strookte met de werkelijkheid:

“Ik had eigenlijk niet zo’n goed beeld wat de AKA inhield. Wel dat je een diploma van school zou krijgen. Maar toen ik begonnen was en de opdrachten kreeg, dacht ik van: wat is dit eigenlijk? Bijvoorbeeld een gezelschapsspelletje maken, of een verliefdheidspel. Wat heeft dit er nou weer mee te maken? Ik had juist gedacht echte opdrachten in rekenen en taal te moeten doen.”

De school wil waarborgen dat alleen leerlingen met voldoende niveau doorstromen naar de AKA-opleiding. Na aanmelding moeten leerlingen daarom een toelatingstoets afleggen. Sommige leerlingen vonden dit spannend, anderen niet: “dat kon

je gewoon slapend doen”. Daarnaast wordt een motivatiebrief gevraagd en voeren de leerlingen een sollicitatiegesprek, waarin zij hun motivatie om de opleiding te volgen moeten toelichten. Zowel het PrO als het ROC zijn bij dit gesprek vertegenwoordigd. Het sollicitatiegesprek vindt sinds het huidige schooljaar plaats op het PrO in plaats van op het ROC, dat is minder spannend voor de leerlingen. Het ROC is zeer te spreken over het invoeren van sollicitatiegesprekken en motivatiebrieven. Er worden alleen leerlingen toegelaten met voldoende capaciteiten en motivatie.

Er is geen sprake van een doorlopende leerlijn, het AKA-programma staat los van het programma op de praktijkschool. Het ROC houdt zich voornamelijk met instructie tijdens het AKA-programma bezig (dit gebeurt door een mbo-docent en een PrO-mentor gezamenlijk), alle overdrachts- en begeleidingsaspecten zijn bij de praktijkschool gesitueerd. Alle leerlingen worden aan de hand van een Individueel Ontwikkelingsplan (IOP) door de AKA-mentor besproken met een leerkracht van de praktijkschool. Zowel de capaciteiten als de motivatie van de leerlingen worden tijdens deze overdracht behandeld. Door het bespreken van het IOP met de PrO-leerkracht is de AKA-mentor van de school volledig op de hoogte van eventuele begeleidingsbehoeften.

4.2 Casus 2 : AKA PrO Zutphen

Voorlichting over het BKA-traject gebeurt op diverse wijzen. Tijdens de open dagen van het ROC kunnen leerlingen informatie verzamelen en rondkijken. Naast de keuze voor een BKA-traject is ook de keuze voor een richting van belang, de BKA-opleiding leidt immers beroepsspecifiek op. Leerlingen zijn daarom verplicht om met hun ouders één van de informatieavonden te bezoeken. Leerlingen spreken met hun mentor over hun kwaliteiten en verbeterpunten en de keuze voor een vervolgopleiding. Daarnaast zijn er oudergesprekken, waar ook de leerling, de mentor en de mbo-docent bij aanwezig zijn.

De docenten die in het 4e jaar van de praktijkschool lesgeven, kunnen de leerlingen aangeven wat er op het mbo van hen verwacht wordt. Zij stemmen bovendien het lesprogramma in het 4^e jaar af op het programma tijdens de BKA-opleiding en trachten zo een doorlopende leerlijn tussen PrO en mbo tot stand te brengen. Tot slot krijgen de leerlingen nog een brief met informatie over organisatorische zaken, zoals het bestellen van de boeken.

De toelatingsprocedure verschilt per BKA opleiding. Zo is er voor één opleiding een individuele intake op de praktijkschool, en is er voor een andere opleiding een gezamenlijke intake gedurende de informatieavond op het mbo. Bij deze gezamenlijke intake worden de ouders betrokken, zodat ook zij de school leren kennen. Naast deze gezamenlijke bijeenkomst heeft de mbo-docent een individueel gesprek met de leerling. Een derde opleiding hanteert weer een andere toelatingsprocedure en richt zich op de behoeften van de individuele leerling:

“Er was voor ons een persoonlijke intake, die anders was dan de intake voor vmbo-leerlingen. Het ging niet over ‘Waarom wil je die opleiding doen?’, maar ‘Hoe gaat het met je en waarmee moeten we rekening houden?’ ”

De overdracht gebeurt op basis van een convenant tussen de praktijkschool en de mbo-instelling. Dat convenant bevat een Onderwijs Verzorgingsovereenkomst (OVO) per leerling, met daarin onder andere de begin- en einddatum en de kosten van de opleiding. Daarnaast geeft de praktijkschool cijferlijsten en informatie als dyslexieverklaringen door aan het mbo.

Het mbo hecht naar eigen zeggen echter, naast de OVO, veel waarde aan een gesprek van de leerling met de leertrajectbegeleider van het mbo. Handelingsplannen en individuele ontwikkelingsplannen van de leerlingen worden niet doorgegeven maar blijven op de praktijkschool. De praktijkschool heeft immers meer ruimte voor persoonlijke begeleiding en kan bij problemen sneller contact opnemen met de ouders van de leerling. Wel worden de handelingsplannen soms besproken met het mbo of mailt de praktijkschool de leerdoelen van de leerling door. De overdracht van behaalde competenties en aandachtspunten van leerlingen vindt vooral in de informele sfeer plaats, ten tijde van de opleiding. Regelmatig contact tussen PrO en ROC is dus van belang.

De docenten van de praktijkschool kennen het lesprogramma van de BKA-opleidingen en bereiden de leerlingen daar in het vierde jaar van het PrO op voor. Soms krijgen leerlingen zelfs vrijstellingen omdat ze bepaalde cursussen al hebben gevolgd. Op het mbo wordt deze lesstof vervolgens nog wel verbreed en verdiept. Op die manier brengt men een doorlopende leerlijn tot stand. Daardoor ervaren de leerlingen soms wel een gebrek aan uitdaging. Docenten en mentoren zien voordelen in de herhaling van stof: kennis die is ‘weggezakt’ wordt weer opgefrist en boven-

dien hebben leerlingen de mogelijkheid om aan de school te wennen als de lesstof vertrouwd is.

Leerlingen die afkomstig zijn van een praktijkschool worden bij de BKA-opleidingen veelal in afzonderlijke, kleine homogene groepen geplaatst. Als reden wordt aangevoerd dat het werken in kleine groepen aansluit op het Praktijkonderwijs en dat deze leerlingen een andere benadering vergen dan de voormalige vmbo'ers waarmee ze anders in de groep zouden komen:

“De leerlingen van het Praktijkonderwijs willen heel graag, maar kunnen vaak niet. De leerlingen van het vmbo kunnen (vaak) wel, maar willen vaak niet. Leerlingen van het PrO hebben relatief weinig gedragsproblemen en zijn heel gemotiveerd.”

De praktijkschool biedt een heel beschermde omgeving, terwijl leerlingen op het mbo veel op zich af krijgen. Een mbo-docent geeft aan dat deze leerlingen het beste gedijen in een rustige omgeving. Bij sommige mbo opleidingen wordt ook daarom zoveel mogelijk gewerkt met één vaste docent, maar bij andere opleidingen worden de lessen wel door verschillende docenten gegeven.

4.3 Casus 3 : AKA ROC de Leijgraaf

Voorlichting over de AKA-opleiding vindt hoofdzakelijk plaats op de praktijkschool. Gedurende het vierde leerjaar worden de leerlingen voorbereid op het ROC. Zo zijn er extra lessen Nederlands en rekenen en maken de leerlingen toetsen om hun voortgang te meten. Het is belangrijk dat de toetsresultaten vooruitgang vertonen.

Ook geeft de praktijkschool advies over het te volgen opleidingsprogramma, daarbij worden ook de ouders van de leerlingen betrokken. Er wordt eveneens een ouderavond georganiseerd met uitleg over mbo niveau 1. Tot slot vindt er een introductiedag plaats op het mbo, waarbij de mentor van de praktijkschool aanwezig is. Een mentor geeft aan dat het zelfs mogelijk is om de leerling op de eerste dag van de nieuwe opleiding te begeleiden op de route naar het ROC, maar op een uitzondering na wordt dit al door de ouders gedaan.

De praktijkschool bekijkt voor welke leerlingen de AKA-opleiding geschikt is. Daarbij zijn de capaciteiten van de leerling belangrijk, maar motivatie is het belangrijkste selectie criterium. Een mentor geeft aan dat de praktijkschool hier vrij streng in is. Er vindt geen toelatingstoets plaats. Nadat de praktijkschool leerlingen heeft geselecteerd, vindt de intake plaats op het mbo. Twee docenten van het mbo behandelen ieder de helft van de intakes en blijven vervolgens het hele jaar verantwoordelijk voor deze leerlingen. Ook hier staat de motivatie van de leerling voorop. Het kan voorkomen dat leerlingen die door de praktijkschool zijn aangemeld door het ROC alsnog niet worden aangenomen:

“Eén van de praktijkscholen was wat makkelijk in het toelaten van de leerlingen tot het AKA-traject, omdat leerlingen die uit dreigden te vallen zo toch een diploma konden halen. Maar deze school wordt nu ook strenger in de selectie en er komen ook heel goede leerlingen van deze praktijkschool.”

Een mentor voegt toe dat de wens van de ouders bij twijfel ook bepalend kan zijn:

“Soms zeggen we tegen de ouders dat het ons niet zal verbazen als een leerling na 2 maanden op het mbo uit zal vallen. Maar als ze het dan zelf willen, is het hun verantwoordelijkheid.”

Tijdens de overdracht van de praktijkschool naar het ROC worden onder andere sociale en emotionele aspecten van de leerling, de thuissituatie en de stage besproken. Deze warme overdracht vindt mondeling plaats op de praktijkschool, omdat dat voor de leerlingen een vertrouwde omgeving is. De mbo-docenten ontvangen soms in vertrouwen ook documenten van de praktijkschool. De mentoren vinden dat de docenten goed omgaan met de verstrekte informatie. Ook de docenten zijn tevreden:

“Via een warme overdracht krijg je veel betere informatie dan via een formuliertje. Ik wil alleen informatie waar ik iets mee kan en moet doen. De huidige intake moet veranderen van een schriftelijk papier naar het verzamelen van documenten en een gesprek met de leerling met uitleg over de opleiding. Vragen over de thuissituatie, de stage ervaring, vrije tijd, hulpverlenende instanties en aanraking met politie of justitie kunnen beter mondeling worden beantwoord in een gesprek met de leerling of met de mentor van de praktijkschool.”

De leerlingen geven aan dat ze even moesten wennen aan het mbo, omdat het een grote school is. Ze vinden het er nu wel fijn. Ze vinden het ook fijn dat de ouders bij hun keuze betrokken worden en achter hen staan.

Er is veel overleg, zowel tussen de mentoren onderling als tussen de mentoren en de docenten van het ROC. Zo is er een werkgroep die afspraken maakt over het programma, de tijden, de afstemming en de stagebezoeken. Verder houden de docenten en mentoren elkaar op de hoogte als er een probleem geconstateerd wordt bij een van de leerlingen. Sommige leerlingen vinden dat de communicatie verbeterd kan worden. Dat geldt voor de communicatie op het ROC zelf, maar ook de communicatie met de praktijkschool.

Het mbo deelt de voormalig PrO-leerlingen op in homogene groepen per uitstroomrichting, waardoor de leerlingen in klassen zitten met uitsluitend leerlingen van andere praktijkscholen. De mbo-docent geeft aan dat dit goed is voor de zelfstandigheid van de leerlingen. Daarnaast werkt het mbo zo veel mogelijk met drie vaste mensen, zodat de gezichten die de leerlingen voor zich hebben niet te vaak wisselen. Er wordt gewerkt met kleine groepen van twaalf á dertien leerlingen, die twee lessen van twee uur krijgen. Daarnaast spelen structuur en herhaling een belangrijke rol. Tijdens de lessen is er tevens een PrO-mentor aanwezig.

“Bij de reguliere AKA-BOL-opleiding komen de leerlingen overal vandaan. Daar kunnen de ‘wel-willers, niet-kunners’ van de praktijkschool in een groep komen met ‘niet-willers, wel-kunners’. En als je een niet gemotiveerde havo-drop-out tussen de leerlingen van de praktijkschool hebt, heb je een probleem. Bij de AKA-opleiding voor praktijkschoolleerlingen is de groep homogener, en zijn de leerlingen gemotiveerder: Ze krijgen een kans en zijn geselecteerd op het aankunnen van de opleiding. Dit is een prettige groep qua motivatie en ze zijn homogeen qua leeftijd. Wel zijn er meer leerproblemen: ze hebben meer structuur nodig en je moet meer herhalen.”

4.4 Concluderend

In de drie casussen komen verschillende activiteiten aan de orde die er op zijn gericht de leerling voor te lichten over en voor te bereiden op de overgang van de PrO-

school naar de AKA-opleiding. De betrokkenheid van de ouders wordt daarbij erg belangrijk gevonden door zowel docenten, mentoren als leerlingen.

Leerlingen worden geselecteerd voor de AKA-opleiding. Dat kan op verschillende manieren. In casus 1 vindt actieve selectie plaats door de leerlingen een toets af te nemen en ze een sollicitatiegesprek te laten voeren. Dit leidt overigens niet automatisch tot betere rendementen, het slagingspercentage ligt bij deze casus lager dan in de overige casussen en bovendien stromen veel leerlingen door naar wederom een niveau 1-opleiding. Selectie in de andere casussen gebeurt door middel van de adviezen van de PrO-mentoren aan de leerlingen, die zij baseren op hun ervaring met en inzicht in de leerlingen. De mbo-scholen kunnen leerlingen die door het PrO zijn geselecteerd nog wel weigeren. In alle gevallen is het van belang dat de leerling niet alleen over voldoende (cognitieve) capaciteiten beschikt, maar bovenal gemotiveerd is om aan de AKA-opleiding te beginnen. In casus 2 wordt daarnaast ook aandacht besteed aan de individuele (begeleidings)behoefte van de leerling zelf.

Ook de overdracht kan op diverse manieren plaatsvinden. ‘Koude’ overdracht gebeurt in de vorm van convenanten, ontwikkelingsplannen en cijferlijsten. ‘Warme’ overdracht vindt plaats in gesprekken tussen mentoren, docenten, leerlingen en vaak ook ouders en wordt door veel betrokkenen als zeer waardevol beschouwd. Sommigen noemen warme overdracht zelfs een succesbepalende factor voor het slagen van deze kwetsbare leerlingen op het mbo.

Tijdens en direct na de overdracht acht men het zeer van belang dat er veelvuldig contact is tussen mbo-docenten en PrO-mentoren, later overgaand in gezamenlijke begeleiding. Op deze manier kunnen leerlingen geleidelijk wennen aan de nieuwe, grote en ook wat enge wereld die het mbo voor hen is. Ook door leerlingen vanaf het vierde jaar van het PrO inhoudelijk voor te bereiden op het mbo en zo een doorlopende leerlijn te bewerkstelligen wordt de overgang van PrO naar mbo minder abrupt. Tot slot lijkt het van belang de leerlingen, wederom naar evenbeeld van het PrO, op het mbo in kleine, homogene klassen te plaatsen.

5 Begeleiding van leerlingen

De persoonlijke en intensieve begeleiding van leerlingen wordt door veel betrokkenen als één van de belangrijkste kenmerken van de PrO-AKA-trajecten genoemd. In dit hoofdstuk wordt de begeleiding beschreven zoals die in de drie casussen vorm krijgt. Daarbij is aandacht voor de taakverdeling tussen de PrO-mentoren en de AKA-docenten en voor de terugkoppeling naar de leerling en vaak ook naar de ouders van de leerling. De ervaringen van de leerlingen zelf zijn hierbij meegenomen.

5.1 Casus 1 : AKA PrO Katwijk

Begeleiding bij het leerproces

De instructie op school gebeurt door een begeleider van het mbo samen met een begeleider van het PrO. Beiden hebben een eigen stijl van lesgeven, maar werken in principe met hetzelfde examenmateriaal van het ROC. Dat materiaal is volgens een mentor echter voor de PrO-mentoren niet altijd even duidelijk, waardoor leerlingen soms tegenstrijdige instructies krijgen. De leerlingen vinden deze gezamenlijke instructie erg verwarrend. Een mentor geeft aan dat het gebruikte examenmateriaal soms wel erg moeilijk is voor de leerlingen. Er wordt veel tekst gebruikt en woorden die de leerlingen niet kennen.

Leerlingen zijn verder wel tevreden over de begeleiding die ze krijgen, maar ervaren de uitleg bij de AKA-opleiding wel als beknopter dan op het PrO. Soms wordt iets in hun beleving echter niet goed uitgelegd en weten ze niet hoe ze aan de slag moeten. Andere keren worden instructies schriftelijk gegeven in plaats van mondeling. De leerlingen hebben het gevoel dat er meer van ze wordt verwacht dan voorheen, zoals op tijd komen, netjes opdrachten maken en zelf nadenken voordat ze iets vragen.

Het is de bedoeling dat leerlingen leren om zelf projecten en opdrachten uit te voeren. De begeleiding die ze krijgen is dan ook onder meer gericht op het schrijven van het plan van aanpak. De leerlingen merken ook op dat ze vooral uitleg en tips krijgen over hoe ze iets het beste kunnen aanpakken:

“Met de examens heb ik nu wel wat hulp nodig. Voor onderzoek bijvoorbeeld, hoe je dat moet doen. Dan komen ze erbij zitten en geven ze tips.”

“Ik had wat hulp nodig met het begrijpen hoe je een plan van aanpak moet maken, maar nu snap ik dat.”

De projectopdrachten kunnen de leerlingen niet altijd plaatsen.

“Er zijn ook onzin dingen in opdrachten. Bijvoorbeeld wij moesten een kookboek maken met gerechten en dan stonden de ingrediënten erbij, waar je de prijzen bij moest zetten. Zo’n kookboek heb ik nog nooit gezien.”

Loopbaanbegeleiding

De stagebegeleider van het bedrijf waar de stageplek is geeft instructie en inhoudelijke begeleiding bij opdrachten. Ook van de praktijkschool is er, naast de mentor, een stagebegeleider die in de gaten houdt hoe het op de werkplek gaat en die problemen signaleert. Alleen wanneer dat nodig is, gaat de mentor mee naar de stageplek. De mentor is ook aanwezig bij examens en de afrondende gesprekken op de stageplek. De mentor en de stagebegeleider van de praktijkschool stemmen de begeleiding met elkaar af.

Om de vorderingen van de leerlingen in de gaten te houden, worden regelmatig competentielijsten ingevuld door zowel de leerling als de mentor. Het blijkt dat de leerlingen vrij goed hun eigen competenties weten in te schatten. Zelfreflectie komt met name terug in het programmaonderdeel *Leefstijl*, een lesmethode waarvoor de school heeft gekozen om de leerlingen naar elkaar en naar zichzelf te leren kijken. Leerlingen spelen werksituaties na, zoals een sollicitatiegesprek. Als leerlingen zich niet veilig voelen bij het onderwerp mogen ze ‘passen’.

De leerlingen vinden dat ze een goed beeld hebben van wat ze goed en minder goed kunnen. In eerste instantie zeggen ze daar zelf achter gekomen te zijn, maar na doorvragen blijkt de school toch een rol te hebben gespeeld. Reflectie gebeurt via de competentielijsten en in de zeswekelijkse gesprekken en richt zich vooral op kwaliteiten van de leerling. Aan motievenreflectie wordt niet expliciet aandacht besteed, wel impliciet via het ontdekken (werkexploratie) of leerlingen iets leuk vinden en of ze het zouden kunnen, bijvoorbeeld tijdens de stages.

De mentor heeft elke zes weken een gesprek met de leerling en de ouders (dat kan minder vaak zijn als het goed gaat met de leerling). Ter sprake komen vorderingen in de competenties van de leerling, eventuele problemen en zaken van meer praktische aard. In deze gesprekken wordt besproken wat een passende vervolgopleiding of werkplek zou kunnen zijn en welke doelen moeten worden gesteld om daar naartoe te werken. De frequentie van de gesprekken zorgt ervoor dat ouders goed op de hoogte zijn van de vorderingen van de leerling en de eisen die er aan de leerling worden gesteld. De leerlingen doen tijdens het AKA-jaar mee aan zes projecten, twaalf cursussen en twaalf trainingen, waarbinnen opdrachten worden uitgevoerd. Er zijn drie richtingen waarvoor leerlingen opdrachten kunnen doen, ze kunnen ook zelf een opdracht inbrengen. Ook wordt er veel aandacht aan individuele leervragen besteed.

“Bijvoorbeeld één leerling wilde apothekers assistente worden en dan kunnen ze kijken wat ze daarvoor nou precies moeten doen. In dit geval had deze leerling een idee dat dat beroep misschien wel wat was. Ze had iemand in de familie die in een apotheek werkte en dan gaan ze daar opdrachten doen en dan komen ze erachter wat het inhoudt. Zulke opdrachten geven een beeld.”

De leerlingen kunnen diverse branchegerichte cursussen volgen, deze zijn niet verplicht en tellen niet altijd mee binnen het AKA-programma. De cursussen worden met wisselend enthousiasme ontvangen.

“Ik doe EHBO en groenvoorziening. Ik vind zelf wel de cursussen een beetje tijdverspilling. In plaats van de cursussen leer ik liever voor mijn examen.”

“Ik vind het juist fijn om iets anders te doen. Ze zoeken de cursus echt in de richting waar je gaat werken.”

Persoonlijke begeleiding

In de zeswekelijkse gesprekken die de mentoren voeren met de leerlingen en de ouders komen ook eventuele problemen ter sprake. Bovendien leert de mentor de ouders kennen:

“We spreken de ouders en leerling elke zes weken, dus het gaat over een korte periode. Zo houden we goed de vinger aan de pols en ouders en kinderen kunnen niet zeggen van dat wist ik niet. Ik

vind het ook heel prettig te weten welke ouders bij welke kinderen horen, wat de achtergrond is. Sommige kinderen zien soms problemen in de thuissituatie, bijvoorbeeld ‘dat vind mijn moeder nooit goed als ik daar naar toe ga’. Dan kan ik zeggen ‘nou ik denk dat het wel mee zal vallen’. Dan kan ik de inschatting voor ze maken.”

5.2 Casus 2 : AKA Pro Zutphen

Begeleiding bij het leerproces

De instructie en begeleiding van het leerproces worden voornamelijk door het mbo verzorgd, maar ook de praktijkschool speelt hier een rol in. Op de praktijkschool wordt de leerstof ter ondersteuning nog een keer groepsgewijs doorgenomen en worden bepaalde punten uitgediept. Deze wekelijkse begeleiding op de praktijkschool wordt in principe stapsgewijs afgebouwd, maar men is geneigd de leerlingen wat langer vast te houden (volgens sommige mentoren te lang). De leerlingen geven aan de begeleiding vanuit de praktijkschool erg te waarderen. Ze weten dat ze bij de praktijkschool terecht kunnen als ze tegen problemen aanlopen. Veel leerlingen moeten in het begin erg wennen aan het mbo, vanwege de grootte van de school en de hectiek. Ook hebben leerlingen moeite met het volgen van de uitleg van mbo-docenten, al durven ze wel uitleg te vragen als ze iets niet begrijpen. Opvallend is de grote betrokkenheid van de docenten en mentoren, ze willen graag dat het goed gaat met de leerlingen.

De meeste leerlingen geven aan dat ze wel even moesten wennen op het mbo. Ze vinden het ROC een grote school, ze krijgen er minder begeleiding, de lessen zijn theoretischer en ze kunnen zich moeilijker concentreren. Daarom vinden de leerlingen de begeleiding vanuit de praktijkschool gedurende het eerste jaar op het mbo wel fijn, maar in het tweede jaar willen ze het wel zelf proberen. Een enkele leerling wil wel meteen zonder begeleiding vanuit de praktijkschool proberen te werken, zo lang hij maar de garantie heeft om, als het niet alleen lukt, naar de praktijkschool terug te kunnen.

De mentor van de praktijkschool en de docenten van de mbo scholen hebben wekelijks mailcontact, al wisselt dit per BKA-opleiding. Het ROC stuurt informatie met betrekking tot het huiswerk, de aanwezigheid van leerlingen en eventuele problemen, zodat de praktijkschool hier meteen op in kan spelen. Deze regelmatige uitwis-

seling van informatie is belangrijk voor beide partijen om goed te kunnen inspelen op wat zich voordoet. Er wordt veel waarde gehecht aan de band die is ontstaan tussen de medewerkers van het mbo en de praktijkschool.

De voormalig PrO-leerlingen krijgen op het mbo intensievere begeleiding dan reguliere AKA-leerlingen. Docenten passen hun werkwijze aan, ze knippen de opdrachten voor de leerlingen in kleine stukjes en herhalen regelmatig. Ook wordt er veel vanuit de praktijk verteld, zodat de leerlingen de lesstof kunnen visualiseren. Er is veel ruimte voor individuele begeleiding, de docent gaat 'naast de leerlingen zitten'.

De leerlingen van de praktijkschool geven aan dat vmbo-leerlingen vaak beter zijn in de theorie, maar dat zij de toetsen zelf beter maken vanwege de extra begeleiding die ze krijgen. De mentor en docent van het mbo lichten toe dat de voormalig PrO-leerlingen niet zo zeer moeite hebben met theorie, maar dat er andere factoren spelen, zoals faalangst of moeite met lezen. Het kan zijn dat zij daardoor minder gemotiveerd raken. Daarom wordt er naast vakinhoud veel tijd besteed aan het verbeteren van het Nederlands taalniveau.

Loopbaanbegeleiding

Tijdens de stage is er aandacht voor de individuele leerpunten van PrO-leerlingen. De stagebegeleiding wordt uitgevoerd door de praktijkschool, de beoordeling gebeurt door de mbo-docent. Wanneer leerlingen moeite hebben met de beoordeling door de (kritische) mbo-docent, of als er iets mis is gegaan tijdens de stage, kan de mentor uitleg bieden en de leerlingen helpen om ervan te leren. Deze begeleiding wordt door de leerlingen erg gewaardeerd. De docent van het mbo bezoekt de stage drie keer: één keer voor de afstemming en twee keer om te examineren. Dat mag van de leerlingen wel vaker worden, dan kunnen de ervaringen die ze in de stage opdoen ook tijdens de lessen gebruikt worden.

Er vinden drie keer per jaar ouderavonden plaats op het mbo, waarbij de mentor van de praktijkschool aanwezig is. Leerlingen moeten op deze avonden zelf aangeven waar ze goed in zijn of waaraan ze moeten werken. De leerlingen hechten hier waarde aan, ze willen graag dat hun ouders weten waar ze mee bezig zijn.

De loopbaanbegeleiding en persoonlijke begeleiding worden, mede vanwege de bekostiging, verzorgd door de praktijkschool. De mentor gaat bijvoorbeeld in gesprek met de leerlingen over de vraag wat de leerlingen het leukste 'doe-vak' vonden in het derde leerjaar (motievenreflectie). Ook moeten de leerlingen tijdens de ouder-

avond aangeven waar ze goed in zijn of aan moeten werken (kwaliteitsreflectie). De mentor kijkt samen met de leerling wat voor een bedrijf er bij de leerling past, of wat de meerwaarde is van het eventueel behalen van een extra diploma.

Het verkennen welk bedrijf er bij een leerling past, gebeurt voornamelijk via de stage. De mentor begeleidt de mentor de leerlingen in het verkennen van verschillende bedrijven.

“Ik liep stage bij een klein hoveniersbedrijf. Dat ging heel goed, maar ik moest van mijn mentor ook bij een ander bedrijf gaan kijken. Toen kwam ik bij een hoveniersbedrijf met 25 medewerkers in plaats van 5. Dat ging niet goed, ik had het niet goed naar mijn zin. Ik wilde eerst niet weg uit de hoveniersrichting, maar ik wilde boomverzorging wel proberen. Nu vind ik boomverzorging heel mooi.”

De meeste leerlingen hebben een gesprek gehad met de mentor over welk bedrijf bij hen past, een enkele leerling heeft dit zelf bekeken. De mentor geeft aan dat de praktijkschool beter bekend is met de bedrijven en daarom de leerling beter kan begeleiden bij de werkexploratie. Hij stelt dat het overbodig is als het mbo dit vervolgens opnieuw gaat bekijken. De leerlingen geven voorkeur aan begeleiding door de praktijkschool omdat de mentoren de leerlingen veel beter kennen dan de docenten van het mbo.

De duidelijke praktijkgerichtheid van het BKA-traject is in verscheidene aspecten terug te zien. Zo zijn de lesprogramma's afgestemd op de mogelijkheden op de arbeidsmarkt en werkt de praktijkschool met mentoren die veel affiniteit hebben met de praktijk. Ook biedt de praktijkschool extra cursussen aan, zoals *bosmaaien* of *motorkettingzaag*, om de leerlingen klaar te stomen voor het bedrijfsleven. De docenten van het mbo streven ook naar een praktijkgerichte lesinvulling, mede omdat de leerlingen van de praktijkschool dit het beste oppakken. Tot slot werken de mentoren van de praktijkschool soms praktijkgestuurd, doordat zij de eventuele kritische beoordeling die leerlingen krijgen tijdens de stage, toepassen als leerdoelen voor de leerlingen.

Persoonlijke begeleiding

De Pro-mentor voert gesprekken met de leerlingen over bijvoorbeeld de thuissituatie of gedragsproblemen. Op het mbo worden ook wel persoonlijke gesprekken gevoerd, maar hier is minder tijd voor beschikbaar dan op de praktijkschool.

“Bij persoonlijke problemen gaan we naar de praktijkschool, want hier kennen ze ons beter. Hier heb je al vijf jaar contact en kun je bij de mentor terecht. Op het mbo kun je minder makkelijk terecht.”

Veel mentoren zijn intensief betrokken bij hun leerlingen. De leerlingen hebben soms zelfs het mobiele nummer van deze mentor, zodat ze in geval van problemen altijd kunnen bellen. De praktijkschool geeft wel aan de begeleiding af te bouwen.

“Bij een te intensieve begeleiding is de overstap naar het mbo erg groot. De leerlingen moeten het op een gegeven moment ook zelf doen.”

5.3 Casus 3 : AKA ROC de Leijgraaf

Begeleiding bij het leerproces

De begeleiding van de praktijkschool is divers: soms wordt het stageboek doorgenomen of huiswerk gemaakt, soms is de begeleiding meer persoonlijk en individueel van aard. De waardering van de leerlingen voor de begeleiding vanuit de praktijkschool varieert. Wel lijken de leerlingen voorkeur te hebben voor begeleiding tijdens de lesdag op het mbo in plaats dat zij voor begeleiding terug moeten naar de praktijkschool. Ook een mbo-docent geeft aan dat hij deze variant plezierig vindt. In zijn ogen stappen de leerlingen hierdoor in geval van persoonlijke problemen ook sneller naar de mbo-docenten. Ook geeft de aanwezigheid van de mentor de Pro-leerlingen een gevoel van veiligheid. Idealiter ziet een mbo-docent de ideale AKA-opleiding voor Pro op het ROC, met begeleiding vanuit de praktijkschool, waarbij de lessen en theorie door het ROC worden gegeven, en waarbij leerlingen van meerdere praktijkscholen bij elkaar zitten. Een mentor vindt ook dat de begeleiding van de leerlingen beter gedaan kan worden door de praktijkschool, omdat dat vertrouwd is voor de leerlingen. Aan de andere kant zijn Pro-mentoren volgens haar wellicht teveel ge-

neigd om de leerlingen aan de hand te nemen en laten mbo-docenten hen meer zelf doen.

De theoretische instructie en de beantwoording van vragen wordt verzorgd door de mbo-docenten. Een van de docenten geeft aan dat het bij deze leerlingen belangrijk is dat er gekwalificeerde docenten voor de klas staan, in tegenstelling tot instructeurs uit het bedrijfsleven. De mbo-docenten geven een eigen invulling aan de AKA-opleiding, maar zijn wel gebonden aan de kerntaken en het kwalificatiedossier. Ook hanteren de docenten de normale urennormen van het ROC voor de leerlingen van de praktijkschool, om te voorkomen dat de leerlingen anders na het AKA-traject in de problemen komen.

Het AKA-traject valt onder het volwassenenonderwijs en niet onder het beroepsonderwijs. Het curriculum van het AKA-traject staat op zichzelf en is geen onderdeel van het curriculum van het Praktijkonderwijs. In het begin van het traject, wordt wel de aansluiting met het Praktijkonderwijs gezocht, maar in de loop van het traject ontstaan er verschillen per studierichting. In het curriculum van de AKA-opleiding wordt gewerkt met twee methoden van uitgeverij Edu-actief, te weten *Kr8* en *Context*. Er is Nederlands in de methode verwerkt, om leerlingen bewust te maken van taal. Zelfstandig leren werken krijgt veel aandacht en reflectie vormt een integraal onderdeel van het curriculum. In de lessen wordt ingegaan op theorie rondom de stage.

“De leerlingen van het Praktijkonderwijs moeten een gat overbruggen naar het ROC. Dat vereist veel structuur. De praktijkvaardigheden hoef ik niet te geven, maar je moet continu werken aan studievvaardigheden (zoals het lettertype van het verslag), zelfredzaamheid, zelf werken en burgerschap. Ik laat ze bijvoorbeeld uitzoeken wat een huurwoning kost in de gemeente waar ze wonen, of wat ze kunnen verdienen met de baan die ze willen. Daarnaast is het spellingsniveau nog veel te laag. Daar zou ik het hele jaar wel aan willen werken. Het liefst zou ik het AKA-traject organiseren met een docent gericht op Nederlands, een docent gericht op rekenen en een docent gericht op Engels.”

Loopbaanbegeleiding

De loopbaanontwikkeling en –begeleiding vindt met name plaats door middel van een gesprek met de mentor, waarin de mentor advies geeft over de opleidings- en

beroepskeuze op basis van de capaciteiten en motieven van de leerling (motieven- en kwaliteitenreflectie). Ervaring met beroepen doet de leerling op tijdens de stage (werkexploratie). Daarnaast laat de mbo-docent met vacatures aan de leerlingen zien in welke beroepen het lastig is om een baan te vinden. Ook moeten de leerlingen opzoeken wat ze kunnen verdienen in het beroep dat ze willen gaan beoefenen. Tot slot kunnen de leerlingen na het AKA-traject begeleiding van een jobcoach krijgen. De nazorg is uitbesteed. Verschillende leerlingen geven aan dat het gesprek met de mentor over de beroepskeuze erg prettig is. Een enkele leerling bespreekt de beroepskeuze ook met vrienden.

De praktijkschool draagt zorg voor de stagebegeleiding en kan onder andere een opvangprogramma aanbieden.

“Als er op de stage iets fout gaat, liggen de leerlingen thuis op de bank. Maar de praktijkschool heeft een opvangprogramma. En als er dan vandaag iets fout gaat, zitten ze morgen in het opvangprogramma. Zo houden we het ritme erin bij de leerlingen. Daarom kunnen leerlingen die niet weten wat ze willen, of met een risico op de stage, het beste het AKA-traject voor praktijkschoolleerlingen volgen.”

Persoonlijke begeleiding

Voor persoonlijke begeleiding en vragen over bijvoorbeeld problemen in de thuissituatie, studiefinanciering of problemen op sociaal vlak, gaan de leerlingen vooral naar de mentor van het Praktijkonderwijs. Ze voeren als reden aan dat de mentor hen al veel langer kent dan de mbo-docenten. De leerlingen kunnen op de praktijkschool ook gebruik maken van een persoonlijke coach. Als de leerlingen met persoonlijke problemen bij de praktijkschool aankloppen, wordt de mbo-docent op de hoogte gesteld van het feit dat er iets speelt, zonder dat er in detail wordt getreden. Sommige leerlingen benaderen ook de mbo-docenten voor persoonlijke begeleiding. Zij geven aan dat ze zich goed thuis voelen op het mbo en het idee hebben dat de docenten hen kennen.

5.4 Concluderend

Zowel het PrO als het mbo besteden in de casussen uitgebreid aandacht aan begeleiding van de leerling. Daarbij ligt aan de ene kant nadruk op het instrueren van de

leerling en (in mindere mate) het aanleren van ‘hoe te leren’. Aan de andere kant is veel aandacht voor reflectie op de capaciteiten van de leerling met het oog op de toekomst: welke baan of welke opleiding is passend voor de leerling. Voor het begeleiden van leerlingen worden diverse activiteiten ingezet, zoals in de voorgaande paragrafen omschreven⁷. Vaak worden in één activiteit verschillende vormen van begeleiding gegeven, begeleiding van het leerproces, loopbaan-begeleiding en persoonlijke begeleiding zijn niet altijd strikt onderscheiden. Hieronder worden de belangrijkste punten op een rijtje gezet.

Het lijkt erop dat het aanbieden van een geleidelijke overgang van PrO naar het mbo succesvolle resultaten geeft. Leerlingen hebben dan aan één kant de vertrouwde mentor van de PrO-school, waar ze terecht kunnen als ze het even niet zien zitten, of de stof nog even herhalen. Daar is ruimte voor extra uitleg of individuele begeleiding. Aan de andere kant lonkt ook het ROC, waar leerlingen status aan verbinden en waar ze zich uitgedaagd voelen door vakdocenten die hen opleiden voor een ‘echt’ diploma. In de AKA-opleiding voor PrO-leerlingen hebben zij de kans om in een rustig tempo te wennen aan de nieuwe, grote school, mits deze opleiding fysiek plaatsheeft op het mbo. De rolverdeling tussen een vertrouwde mentor en een ‘strengere’ docent lijkt alle betrokkenen te bevallen. Mbo-docenten geven in één casus aan dat steeds meer leerlingen na verloop van tijd ook hen durven te benaderen met vragen van inhoudelijke en persoonlijke aard.

Door de lesstof in het laatste jaar van het PrO en in de AKA-opleiding op elkaar aan te laten sluiten wordt een doorlopende leerlijn ingezet die de overgang van PrO naar mbo minder abrupt maakt. Bovendien zijn deze leerlingen gebaat bij het werken in kleine, homogene groepen en individuele instructie. Zowel de docenten als de mentoren geven aan dat de leerlingen worden ondersteund bij het zelfstandig leren werken. Het doel van het begeleidingsproces zou moeten zijn dat de leerling steeds zelfstandiger wordt. Hoe dit proces in deze casussen echter precies verloopt (worden leer- en denkactiviteiten gedemonstreerd, geactiveerd of gestimuleerd, zie paragraaf 2.1) is echter niet duidelijk, net als wat het resultaat is van deze aanpak. Zijn leerlingen inderdaad in staat om zelfstandig te werk te gaan? Zeker met het oog op vervolgoopleidingen is dat wel belangrijk. De PrO-mentoren geven aan dat zij moeite

⁷ Een schematisch overzicht van de ontplooiende begeleidingsactiviteiten in deze casus en de andere casussen, en de typen begeleiding waaronder deze activiteiten zijn te scharen, is terug te vinden in bijlage 2.

hebben met het loslaten van de leerlingen, dit zou erop kunnen wijzen dat ze het lastig vinden om de leerlingen te begeleiden naar meer zelfstandigheid.

Het lijkt erop dat de aanpak in de tweede en derde casus, waarbij de opleiding plaatsheeft op de mbo-school, succesvoller is dan de variant die in de eerste casus wordt omschreven. Daar blijven leerlingen in een vertrouwde omgeving, en sluit de AKA-opleiding goed aan op het PrO. De vraag is echter ook in hoeverre de opleiding op die manier nog aansluit bij een eventuele vervolgopleiding op mbo niveau 2 of 3, en of de overgang naar het mbo niet eerder met een jaar wordt vertraagd dan wordt vergemakkelijkt. Veel leerlingen stromen immers na de AKA-opleiding op niveau 1 uit naar een andere opleiding op niveau 1.

Bij de (loopbaan)begeleiding van leerlingen worden vaak ook de ouders betrokken. Leerlingen vinden dat prettig: ze hebben het gevoel dat de ouders achter hun keuzes staan. Voor de PrO-mentoren biedt bekendheid met de ouders inzicht in de thuis-situatie van de leerlingen en daarmee de mogelijkheid om de persoonlijke begeleiding nóg meer op de leerling af te stemmen. Gesprekken die met enige regelmaat plaatsvinden (zoals bijvoorbeeld om de zes weken in casus 1) zorgen ervoor dat deze vorm van begeleiding structureel wordt ingebed in de begeleidingsstructuur.

Bij de loopbaanbegeleiding van de leerlingen is sprake van werkexploratie, capaciteitenreflectie en iets minder vaak ook van motievenreflectie. Ook wordt gewerkt aan loopbaanvaardigheden zoals het stellen van doelen en het daar naartoe werken. Er lijkt minder aandacht voor netwerken.

Persoonlijke begeleiding vindt men belangrijk. Volgens de docenten spelen problemen als faalangst of moeite met lezen nogal eens een rol bij deze leerlingen, en hebben ze minder moeite met de theorie zelf. Door hiermee rekening te houden is het de bedoeling de leerlingen blijvend te motiveren. Soms vinden leerlingen het ook moeilijk om negatieve ervaringen in hun stage te verwerken, zoals in casus 2 het geval is. In dat geval is de PrO-mentor de persoon waarbij stoom afgeblazen kan worden, terwijl deze er tevens voor zorgt dat de leerling ook daadwerkelijk iets leert van wat er gebeurd is. Het is de bedoeling dat de begeleiding van de leerlingen door de mentoren van het PrO met de tijd afneemt en de leerlingen steeds zelfstandiger kunnen functioneren. Toch is dit lastig: de mentoren kunnen de leerlingen soms moeilijk loslaten.

6 Beschouwing en geleerde lessen

In hoofdstuk 3, 4 en 5 zijn de onderzochte casussen beschreven. Hoofdstuk 3 vermeldt de taakverdelingen zoals de deelnemende PrO-scholen en ROC's deze hebben afgesproken en biedt een weergave van rendementcijfers van de diverse varianten. Hoofdstuk 4 behandelt de voorlichting en de overdracht van leerlingen van de PrO-school naar de AKA-opleiding. In hoofdstuk 5 is de begeleiding in de diverse casussen aan de orde gekomen. Zowel in hoofdstuk 4 als in hoofdstuk 5 zijn aan het einde conclusies getrokken over overeenkomsten, verschillen en ogen-schijnlijke succesfactoren van overdracht en begeleiding. In dit hoofdstuk worden deze bevindingen aan elkaar gekoppeld: levert een opleiding waar men tevreden is over overdracht en begeleiding ook het hoogste rendement? Wat zijn successen, en wat zijn aandachtspunten? Achtereenvolgens komen de opvallendste aandachtspunten aan bod.

6.1 Op het PrO of op het mbo?

De AKA-opleiding voor voormalig PrO-leerlingen kan plaatsvinden op het PrO zelf, waarbij het mbo inhoudelijke instructie verzorgt. De opleiding kan ook plaatsvinden op het mbo, waarbij een PrO-mentor ofwel op de praktijkschool, ofwel op het mbo extra begeleiding geeft. Beide varianten komen in de onderzochte casussen aan bod: in casus 1 vindt de opleiding volledig plaats op het PrO. Dit is voor de leerlingen een vertrouwde omgeving en ze hebben het gevoel meer hulp te krijgen dan wanneer ze naar het ROC zouden zijn gegaan. In casus 2 en 3 wordt de opleiding verzorgd op de mbo-school. Begeleiding door de PrO-mentor wordt in casus 2 gegeven op de praktijkschool, in casus 3 is ook begeleiding op het mbo een optie. In zowel casus 2 als 3 zijn de betrokkenen erg te spreken over de plaats van de opleidingen. Leerlingen leren alvast wennen aan een grote school maar kunnen tegelijkertijd wel terugvallen op hun vertrouwde begeleiders van het PrO. Bovendien heeft het mbo voor deze leerlingen meer status dan het PrO, je wordt er immers opgeleid voor een 'echt' diploma.

Het slagingspercentage in casus 2 en 3 (ruim 90 procent) is hoger dan in casus 1 (70 procent), bovendien zijn ook verschillen te zien in het percentage leerlingen dat uitstroomt naar niveau 2 of hoger, respectievelijk 4 procent, 65 procent en 63 procent. Hoewel de groepen te klein zijn om harde conclusies te trekken en er natuurlijk ook

verschillen kunnen zijn in de instroom in de opleidingen, lijkt dit een aanwijzing dat het aanbieden van de opleiding op het mbo in plaats van het PrO succesvoller is. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat de opleiding, wanneer deze gegeven wordt op het PrO, nog (te) weinig overgang bewerkstelligt naar het mbo. Daardoor worden problemen met deze overgang niet zozeer verholpen als wel een jaar uitgesteld. Om deze hypothese te bevestigen is echter nader onderzoek nodig.

6.2 Selectie van leerlingen op capaciteiten en motivatie

Selectie van leerlingen gebeurt op diverse wijzen, zoals beschreven in hoofdstuk 4. Leerlingen kunnen een toets afleggen, een sollicitatiegesprek voeren (beide casus 1), of de school kan zelf leerlingen selecteren die deel kunnen en mogen nemen aan de AKA-opleiding, zoals in casus 2 en 3 het geval is. Het mbo heeft bij casus 2 en 3 altijd het laatste woord en kan een aanvullende intake uitvoeren.

Welke vorm van selectie het meeste succes geeft is moeilijk te zeggen: ook hier weer geldt dat de omvang van het onderzoek te klein is om generieke uitspraken te doen. Wel kan uit de casussen worden opgemaakt dat het door de betrokkenen als zeer waardevol wordt beschouwd om leerlingen niet alleen op hun capaciteiten te selecteren, maar ook op hun motivatie. De selectie moet bovendien serieus zijn: het kan niet zo zijn dat leerlingen die het niet goed doen in het PrO toch doorstromen naar de AKA-opleiding. Dat leidt tot uitval.

6.3 Langzaam wennen aan het mbo met begeleiding vanuit PrO

De voormalig PrO-leerlingen hebben veel behoefte aan veiligheid en vertrouwdeheid. Het is daarom belangrijk om leerlingen geleidelijk steeds meer te laten wennen aan het mbo. Een veelbelovende manier om dat te doen is het plaatsen van de leerlingen in kleine, homogene groepen, zodat ze bij andere voormalig PrO-leerlingen in de klas zitten. dat schept de mogelijkheid om extra structuur aan te brengen, opdrachten in kleinere delen 'op te knippen' en extra uitleg te geven. Ook het aanbieden van een doorlopende leerlijn van PrO naar de AKA-opleiding zorgt ervoor dat leerlingen wennen aan het mbo. Warme overdracht kan ervoor zorgdragen dat de leerling een 'zachte overgang' ervaart. Tot slot is het van groot belang dat de begeleiding van de leerlingen, of het nu begeleiding van het leerproces, loopbaanbegeleiding of persoonlijke begeleiding betreft, door de vertrouwde PrO-mentor op individuele basis wordt geboden en dat wordt toegewerkt naar steeds grotere zelfstandigheid. Alle

betrokkenen geven aan dat deze begeleiding vanuit het PrO onontbeerlijk is voor de leerlingen en vanuit het mbo niet of onvoldoende kan worden geboden. In het onderzoek is niet nagegaan in hoeverre leerlingen die doorstromen naar niveau 2 en niveau 3-opleidingen deze extra begeleiding nodig hebben en krijgen en wat dit betekent voor het al dan niet succesvol doorlopen van deze opleidingen en hun kansen op werk daarna. Dit vraagstuk behoeft verdere verkenning.

Vooraf bij aanvang van de opleiding is de geborgenheid van het PrO belangrijk. De PrO-mentoren zijn degenen op wie de leerlingen terug durven te vallen, al kan dit gedurende de opleiding verschuiven in de richting van de mbo-docenten. De mentoren kunnen ervaringen van de leerlingen betekenis geven en zo bewerkstelligen dat de leerling er daadwerkelijk van leert. Zo kan een mentor een leerling met een nare stage-ervaring (bijvoorbeeld omdat hij terechtgewezen is) stoom afblazen bij de mentor en kan de mentor vervolgens rustig uitleggen wat deze ervaring betekent en wat de leerling ervan kan leren.

6.4 Betrokkenheid van ouders

Ouders hebben een belangrijke rol in alle drie de casussen. Of het nu om voorlichting, voorbereiding, overdracht naar het mbo of begeleiding gaat, de ouders worden regelmatig betrokken. De vorm waarin dat gebeurt verschilt: in casus 1 is bijvoorbeeld sprake van zeswekelijkse oudergesprekken, terwijl in casus 2 driemaal per jaar een ouderavond plaatsvindt. Zowel mentoren als leerlingen zijn erg te spreken over dit contact met het thuisfront van de leerlingen. Enerzijds omdat de ouders actief worden betrokken bij de keuzes en vorderingen van de leerling, anderzijds omdat de mentor zich een beter beeld van de leerling kan vormen als hij/ zij de ouders kent. De regelmaat waarmee de oudergesprekken worden gehouden zorgt voor een structurele inbedding in het programma.

6.5 Hoe wordt het leerproces begeleid?

In sommige gevallen (bijvoorbeeld casus 1) gebeurt de inhoudelijke instructie door de PrO-mentor en de mbo-docent. Goede afstemming is daarbij cruciaal, om te voorkomen dat de leerlingen tegenstrijdige instructies krijgen (zoals sommige leerlingen aangeven dat nu het geval is). Leerlingen hebben bovendien moeite met klas-sikale instructies, beter werkt individuele begeleiding van het leren. Zelfsturing is eveneens een zwak punt: leerlingen beschikken vaak niet over de capaciteiten om

het leren zelf gestructureerd aan te pakken en hebben hierbij hulp nodig. Die hulp kan vervolgens wel zo worden afgebouwd dat de leerling steeds zelfstandiger kan werken (zie paragraaf 2.1). De begeleiding moet zodoende gericht zijn op een geleidelijke overgang naar zelfsturing door het aanleren van strategieën om het leerproces in te richten. Het leren van het maken van een plan van aanpak, zoals dat in casus 1 expliciet wordt genoemd, is daarvan een goed voorbeeld.

6.6 Met het oog op de toekomst

De voormalig PrO-leerlingen zijn geen studieballen, ze steken liever de handen uit de mouwen en zijn dus gebaat bij onderwijs dat gericht is op de praktijk. Oprachten die refereren aan de belevingswereld van de leerlingen en die hen voorbereiden op een beroep zijn daarom zeer geschikt. Stages zorgen ervoor dat de leerlingen in de praktijk aan de slag kunnen en bieden de mogelijkheid om de theorie aan de praktijk te verbinden, mits dit proces goed wordt begeleid.

Loopbaanbegeleiding is essentieel: voor de leerling moet duidelijk zijn waar hij/ zij het voor doet. Het ontwikkelen van loopbaancompetenties als motievenreflectie (wat vind ik leuk?), capaciteitenreflectie (wat kan ik?) en netwerken helpen daarbij.

Bijlage 1 Literatuur

- Bakker, J. , P. den Boer (2008), *Het Individueel Transitieplan (ITP). Tussen idee en stappenplan.* Tilburg: IVA.
- Barneveld, D. van, Bos, G. J. , Doornbos, R. (2008) *Handreiking Samenwerking pro en mbo* Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies
- Kuijpers, M. A. C. T. (2003). *Loopbaanontwikkeling. Onderzoek naar competenties.* Enchede: Twente University Press.
- Meijers, F. , M. Kuijpers, J. Bakker (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo: hoe werkt het?* Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs.
- Sanden, J. van der (2003). Zelfstandig leren en de Leittestmethode. In: De Boer, Reubel, Reinardts & van der Sanden. *Zelfstandig leren in beroepsopleidingen. Meer kansen op de Europese Arbeidsmarkt.* Groningen: Wolters Noordhoff

Bijlage 2 Schematisch overzicht van begeleidingsactiviteiten in de casussen

Activiteiten	instructie/begeleiding leerproces	loopbaanbegeleiding	persoonlijke begeleiding
Begeleiding door de mentor van PrO	Met de leerlingen wordt zowel groepsgewijs als individueel gesproken over de leerstof, studievoortgang en eventuele belemmeringen.	De leerling hebben een individueel gesprek met de mentor over onder andere de studie- en beroepskeuze.	Met de leerlingen wordt individueel gesproken over o.a. sociale problemen en de thuissituatie.
Persoonlijke coach van PrO			In geval van langdurige of intensieve persoonlijke problemen bij een leerling (bijvoorbeeld op sociaal vlak of in de thuissituatie) zet de praktijkschool een persoonlijke coach in.
Instructie en begeleiding op het mbo (in samenwerking met PrO)	In de lessen op het mbo wordt ingegaan op theorie rondom de stage, 'leren, loopbaan, burgerschap' en Nederlands en rekenen. De lessen worden gegeven door de docent van het mbo met begeleiding van de mentor van de praktijkschool. De leerlingen krijgen opdrachten zoals het zelfstandig uitzoeken van het inkomstenniveau in hun beroepsrichting.	Tijdens de lessen wordt ingegaan op mogelijkheden op de arbeidsmarkt en de voor- en nadelen van de beroepskeuze van leerlingen.	Soms bespreken de leerlingen persoonlijke problemen met de docent van het mbo. Daarnaast wordt er tijdens de lessen aandacht besteed aan goed burgerschap.
Stagebegeleiding door PrO	Tijdens de stagebegeleiding wordt er gereflecteerd op hoe de leerlin-	Tijdens de stagebegeleiding wordt gekeken welk bedrijf er bij de leerlingen	De stagebegeleiding omvat een opvangprogramma voor

	gen het in de stage doen.	past.	leerlingen met stageproblemen, zodat zij hun ritme behouden en niet thuis komen te zitten.
Ouderavond door PrO en mbo	Ouders worden op de hoogte gehouden van de vorderingen van de leerlingen.	Tijdens de ouderavonden wordt onder andere de studie- en beroepskeuze van de leerlingen besproken.	Ouderavonden bieden de mentoren en docenten de mogelijkheid om (meer) inzicht te krijgen in de thuissituatie van de leerlingen.

Langzaam wennen aan het mbo

Leerlingen uit het Praktijkonderwijs (PrO) vormen een kwetsbare groep in het mbo. Door AKA-opleidingen op niveau I aan te bieden binnen of in nauwe samenwerking met het PrO, wordt getracht de slagingskans van leerlingen in een vervolgopleiding te vergroten. Het aanbieden van voldoende en adequate begeleiding is daarbij van essentieel belang.

Er zijn diverse manieren om de AKA-opleiding voor PrO-leerlingen vorm te geven; in dit onderzoek heeft IVA Beleidsonderzoek in opdracht van het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs drie casussen onderzocht. Daarbij is gekeken naar de vormgeving van de opleiding: vindt deze plaats op de Praktijkschool of op het ROC? Daarbij zijn ook de slagingspercentages van de verschillende varianten geraadpleegd. Tevens is aandacht geweest voor de manier waarop leerlingen zijn geselecteerd voor de opleiding en voor de manier waarop de (warmede) overdracht van de leerling plaatsheeft. Tot slot is ook de begeleiding van de voormalige PrO-leerlingen onder de loep genomen: wie begeleidt de leerling wanneer en waarbij? Specifiek is daarbij aandacht besteed aan de begeleiding van leerlingen bij het leerproces, loopbaanbegeleiding en persoonlijke begeleiding.

Op basis van de vergelijking tussen de drie casussen hebben de onderzoekers enkele concrete aanbevelingen voor de overdracht en de begeleiding van voormalige PrO-leerlingen op de AKA-opleiding geformuleerd.

